

มาตรฐานสินค้าเกษตร

มกษ. 6908-2560

THAI AGRICULTURAL STANDARD

TAS 6908-2017

**การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับ
สถานที่ฟักไข่สัตว์ปีก**

**GOOD AGRICULTURAL PRACTICES FOR
POULTRY HATCHERY**

**สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์**

ICS

ISBN

มาตรฐานสินค้าเกษตร

มกษ. 6908-2560

THAI AGRICULTURAL STANDARD

TAS 6908-2017

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับ สถานที่ฟักไข่สัตว์ปีก

GOOD AGRICULTURAL PRACTICES FOR POULTRY HATCHERY

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

50 ถนนพหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0 2561 2277 โทรสาร 0 2561 3357

www.acfs.go.th

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศและงานทั่วไป เล่ม 134 ตอนพิเศษ 170 ง

วันที่ 27 มิถุนายน พุทธศักราช 2560

คณะกรรมการวิชาการพิจารณามาตรฐานสินค้าเกษตร
เรื่อง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับสถานที่ฟักไข่สัตว์ปีก

1. อธิบดีกรมปศุสัตว์ หรือผู้ที่อธิบดีมอบหมาย นางธนิดา หรินทรานนท์	ประธานกรรมการ
2. ผู้แทนกรมปศุสัตว์ นายพลกฤษณ์ อัยตา	กรรมการ
3. ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ นางอุษา บำรุงพีช นายชัยศิริ มหันตชัยสกุล	กรรมการ
4. ผู้แทนคณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รองศาสตราจารย์นิรัตน์ กองรัตนานนท์	กรรมการ
5. ผู้แทนคณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์จีโรจ ศศิปรียจันทร์	กรรมการ
6. ผู้แทนสัตวแพทยสภา นายสุเมธ ททรัพย์ชูกุล	กรรมการ
7. ผู้แทนกลุ่มอุตสาหกรรมอาหาร สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย นายบุญเพ็ง สันติวัฒนธรรม	กรรมการ
8. ผู้แทนสมาคมสัตว์บาลแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นายวีระ วิวิตรกุล	กรรมการ
9. ผู้แทนสมาคมผู้ผลิตไก่เพื่อส่งออกไทย นางสาวอรรวรรณ ฟักขำ นางสาววิมลรัตน์ เปรมศิริ	กรรมการ
10. ผู้แทนสมาคมผู้ผลิต ผู้ค้า และส่งออกไข่ไก่	กรรมการ
11. ผู้แทนสมาคมผู้เลี้ยงไก่ไข่	กรรมการ
12. ผู้แทนสมาคมผู้เลี้ยงไก่พันธุ์	กรรมการ

(3)

13. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการผลิต
รองศาสตราจารย์กำลัง ชุมพลบุญชร
กรรมการ
14. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านมาตรฐานการปศุสัตว์ระหว่างประเทศ
นายจีระ สรนุวัตร
กรรมการ
15. ผู้แทนสำนักกำหนดมาตรฐาน
สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ
นายสงขลา จุลกะเศียน
นายพิทักษ์ ชายสม
กรรมการและเลขานุการ

(4)

ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ประกาศมาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 6908-2553 เรื่อง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับสถานที่ฟักไข่สัตว์ปีก เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2553 และประกาศ ในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2553 เพื่อให้มาตรฐานมีเนื้อหาทางวิชาการที่สอดคล้องกับ สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป คณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตรจึงมีมติให้ปรับปรุงแก้ไขมาตรฐาน ฉบับเดิม สำหรับเป็นแนวทางในการพัฒนาสถานที่ฟักไข่สัตว์ปีกให้เป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและระหว่าง ประเทศ

มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ กำหนดขึ้นโดยใช้เอกสารต่อไปนี้เป็นแนวทาง

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. 2552. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับ สถานที่ฟักไข่สัตว์ปีก. มกษ.6908-2552.

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. 2555. รายงานโครงการศึกษาแนวปฏิบัติตาม มาตรฐานสถานที่ฟักไข่สัตว์ปีก. 132 หน้า

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร :
การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับสถานที่ฟักไข่สัตว์ปีก
ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑

โดยเป็นการสมควรปรับปรุงแก้ไขการกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับสถานที่ฟักไข่สัตว์ปีก ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ ให้เหมาะสมกับสภาวการณ์ปัจจุบัน

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ มาตรา ๑๕ และมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ ประกอบมติคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตร ในการประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้ออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

๑. ให้ยกเลิกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับสถานที่ฟักไข่สัตว์ปีก ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ ลงวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๓

๒. กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับสถานที่ฟักไข่สัตว์ปีก มาตรฐานเลขที่ มกษ. 6908-2560 ไว้เป็นมาตรฐานทั่วไป ดังมีรายละเอียดแนบท้ายประกาศนี้

ทั้งนี้ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

พลเอก

(ฉัตรชัย สาริกัลยะ)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

มาตรฐานสินค้าเกษตร

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับ

สถานที่ฟักไข่สัตว์ปีก

1. ขอบข่าย

มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ ครอบคลุมข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับสถานที่ฟักไข่สัตว์ปีก เพื่อการผลิตลูกไก่และเป็ดเท่านั้น ตั้งแต่องค์ประกอบของสถานที่ฟักไข่สัตว์ปีก น้ำที่ใช้ในสถานที่ฟักไข่ การจัดการสถานที่ฟักไข่ การรับไข่ฟัก การจัดการไข่ฟัก การฟักไข่ การจัดการลูกสัตว์ปีกหลังการฟัก การป้องกันและควบคุมการแพร่กระจายของเชื้อโรค การใช้สารเคมี ยาสัตว์ การจัดการด้านสวัสดิภาพสัตว์ปีก การจัดการสิ่งแวดล้อม และการบันทึกข้อมูล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตลูกสัตว์ปีกที่แข็งแรงและมีสุขภาพดีเพื่อการค้า

2. นิยาม

ความหมายของคำที่ใช้ในมาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ มีดังต่อไปนี้

2.1 สถานที่ฟักไข่ (hatchery) หมายถึง สถานที่ฟักไข่สัตว์ปีก เพื่อวัตถุประสงค์ในการผลิตลูกสัตว์ปีก

2.2 ตู้ฟัก (setter/setting machine) หมายถึง ตู้ที่ควบคุมอุณหภูมิ ความชื้น การระบายอากาศ และการกลับไข่ขณะฟักเพื่อให้ตัวอ่อนเจริญเติบโตพร้อมเกิดเป็นลูกสัตว์ปีก

2.3 ตู้เกิด (hatcher/hatching machine) หมายถึง ตู้สำหรับลูกสัตว์ปีกออกจากไข่หลังผ่านกระบวนการฟักไข่จากตู้ฟักตามข้อ 2.2 แล้ว โดยมีการควบคุมอุณหภูมิ ความชื้น และการระบายอากาศ ให้เหมาะสม

2.4 ไข่ลม (infertile egg) หมายถึง ไข่ที่ไม่ได้รับการผสมจากเชื้อตัวผู้

2.5 ไข่ตายในคอม (death-in-shell/unhatched egg) หมายถึง ไข่ที่ได้รับการผสมและพัฒนาเป็นตัวอ่อนแล้ว แต่ตายระหว่างการฟัก

3. ข้อกำหนด

ข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับสถานที่ฟักไข่สัตว์ปีก ให้เป็นไปตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 รายการข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับสถานที่ฟักไข่สัตว์ปีก

รายการ	ข้อกำหนด
1. องค์ประกอบของสถานที่ฟักไข่	
1.1 สถานที่ตั้ง	1.1.1 ต้องได้รับการยินยอมจากหน่วยราชการส่วนท้องถิ่น
	1.1.2 ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเป็นสถานที่ฟักไข่ และมีแหล่งน้ำสะอาดเพียงพอเพื่อใช้ในสถานที่ฟักไข่
	1.1.3 ตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนของอันตรายทางกายภาพ เคมี และชีวภาพ เว้นแต่มีมาตรการป้องกันที่มีประสิทธิภาพ
1.2 ผังและลักษณะสถานที่ฟักไข่	1.2.1 พื้นที่มีขนาดเพียงพอเหมาะสมกับปริมาณการผลิต ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีรั้วรอบบริเวณสถานที่ฟักไข่ มีทางเข้าและทางออกที่ชัดเจน
	1.2.2 อาคารและพื้นที่ปฏิบัติงาน เช่น อาคารที่ฟักไข่ พื้นที่เก็บอุปกรณ์ บริเวณรวบรวมของเสียจากกระบวนการผลิตก่อนนำไปทำลาย สำนักงาน ต้องแบ่งเป็นสัดส่วนและแยกออกจากที่ฟักอาศัยอย่างชัดเจน
1.3 อาคารที่ฟักไข่	1.3.1 จัดแบ่งพื้นที่ภายในอาคารให้เป็นสัดส่วน และแยกพื้นที่ส่วนสะอาดออกจากส่วนที่ไม่สะอาด
	1.3.2 พื้นผิวภายในอาคารต้องมีผิวเรียบ ทำความสะอาดและฆ่าเชื้อง่าย
	1.3.3 มีระบบควบคุมการไหลเวียนอากาศ อุณหภูมิ และแสงสว่างเพียงพอเหมาะสมกับการปฏิบัติงาน
2. น้ำใช้สำหรับสถานที่ฟักไข่	2.1 แหล่งน้ำที่ใช้ในสถานที่ฟักไข่ต้องอยู่ในบริเวณที่ป้องกันการปนเปื้อนจากสิ่งที่เป็นอันตราย
	2.2 น้ำที่ใช้ในสถานที่ฟักไข่ต้องเป็นน้ำที่สะอาด เหมาะสมในการใช้งาน
3. การจัดการสถานที่ฟักไข่	
3.1 คู่มือการปฏิบัติงาน	3.1.1 มีคู่มือการปฏิบัติงานที่แสดงรายละเอียดการปฏิบัติงานที่สำคัญภายใน

รายการ	ข้อกำหนด
3.2 บุคลากร	สถานที่ฟักไข่ เช่น การจัดการไข่ฟัก การจัดการลูกสัตว์ปีก การจัดการด้านสุขภาพสัตว์ การใช้สารเคมี การจัดการสวัสดิภาพลูกสัตว์ปีก การทำความสะอาดและบำรุงรักษาอุปกรณ์ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม
	3.2.1 มีจำนวนบุคลากรพอเหมาะกับปริมาณการผลิตลูกสัตว์ปีก มีการจัดแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน โดยคำนึงถึงการปนเปื้อนข้าม (cross contamination)
	3.2.2 มีสัตวแพทย์ที่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์ชั้นหนึ่ง และมีใบรับรองสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์มสัตว์ปีก
	3.2.3 มีผู้ปฏิบัติงานที่จบการศึกษาทางสัตวบาล สัตวศาสตร์ หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง ทำหน้าที่ดูแลการฟัก
	3.2.4 ผู้ปฏิบัติงานต้องมีความรู้ และได้รับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถจัดการสถานที่ฟักไข่ได้อย่างถูกต้อง
	3.2.5 ผู้ปฏิบัติงานในอาคารที่ฟักไข่ต้องมีสุขลักษณะส่วนบุคคลที่ดี และได้รับการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
3.3 การทำความสะอาดและบำรุงรักษา	<p>3.2.6 มีการจัดการแรงงานที่ดี ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) มีหนังสือสัญญาการจ้างงาน (2) จ้างแรงงานที่มีอายุไม่น้อยกว่า 18 ปีบริบูรณ์ หรือปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน (3) กรณีเป็นแรงงานต่างด้าวต้องมีหนังสือเดินทางที่ถูกต้องตามกฎหมาย และมีใบอนุญาตทำงาน (4) จัดสวัสดิการแก่ผู้ใช้แรงงานอย่างเหมาะสมและพอเพียง (5) จัดหาอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงาน (6) ปฏิบัติต่อลูกจ้างชายและหญิงโดยเท่าเทียมกันในการจ้างงาน
	3.3.1 สถานที่ฟักไข่และอุปกรณ์ ต้องสะอาด ถูกสุขลักษณะ
	3.3.2 มีการตรวจประสิทธิภาพการทำความสะอาดภายในอาคาร ตู้ฟัก ตู้เกิด และอุปกรณ์ฟักไข่ โดยเก็บตัวอย่างเพื่อตรวจหาเชื้อแบคทีเรีย และเชื้อรา
3.3.3 มีการบำรุงรักษาสถานที่ฟักไข่และอุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพดี สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ	

รายการ	ข้อกำหนด
	3.3.4 มีเครื่องกำเนิดไฟฟ้าสำรองและระบบสัญญาณเตือน กรณีระบบการทำงานขัดข้องที่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. การรับไขฟัก	<p>4.1 ไขฟักที่รับต้องมาจากฟาร์มที่ได้รับการรับรองตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มสัตว์ปีกพันธุ์ที่เกี่ยวข้อง</p> <p>4.2 บริเวณรับไขฟักต้องสะอาด และในการรับไขฟักต้องมีการตรวจสอบคุณภาพไขฟักทางกายภาพเบื้องต้น และตรวจสอบความสะอาดและความเหมาะสมของพาหนะที่ใช้ขนส่งไขฟัก</p>
5. การจัดการไขฟัก	<p>5.1 คัดเลือกไขฟักที่มีคุณภาพ ทำความสะอาด และฆ่าเชื้ออย่างถูกสุขลักษณะ</p> <p>5.2 หากจำเป็นต้องเก็บรักษาไข ให้เก็บในห้องที่สะอาดผ่านการฆ่าเชื้อ มีอุณหภูมิไม่สูงกว่า 21°C และความชื้นสัมพัทธ์ไม่น้อยกว่า 50% หรือตามคู่มือปฏิบัติงาน</p>
6. การฟักไข่	<p>6.1 นำไข่เข้าสู่ตู้ฟักที่ควบคุมอุณหภูมิ ความชื้นสัมพัทธ์ ให้เหมาะสมกับการฟักไข่แต่ละช่วงอายุไขฟัก และปฏิบัติตามคู่มือปฏิบัติงาน</p> <p>6.2 ส่องไขฟักเพื่อคัดแยกไขลม ไข่ตายโคม และไข่ที่ไม่ได้คุณภาพออกและจดบันทึกข้อมูล</p> <p>6.3 ย้ายไขฟักไปสู่ตู้เกิดที่สะอาด และมีการควบคุมอุณหภูมิและความชื้นสัมพัทธ์ที่เหมาะสม</p> <p>6.4 เมื่อครบกำหนดการฟัก ให้นำลูกสัตว์ปีกออกจากตู้เกิด เพื่อนำไปคัดแยกลูกสัตว์ปีกที่ไม่สมบูรณ์</p> <p>6.5 ให้กำจัดของเสียจากการฟักไข่ ทำความสะอาดฆ่าเชื้อถาดเกิด และตู้เกิดทุกครั้งหลังจากนำลูกสัตว์ปีกออกจากตู้เกิด เพื่อไม่ให้เกิดการปนเปื้อนเชื้อโรคหรือเป็นแหล่งสะสมของสัตว์พาหะ</p>
7. การจัดการหลังการฟัก	<p>7.1 การคัดคุณภาพและแยกเพศลูกสัตว์ปีก</p> <p>7.1.1 คัดคุณภาพและแยกเพศลูกสัตว์ปีกโดยผู้ปฏิบัติงานที่ผ่านการฝึกอบรม และปฏิบัติงานจนมีความชำนาญ และจดบันทึกข้อมูล</p> <p>7.1.2 คัดลูกสัตว์ปีกที่ไม่ได้คุณภาพออก และมีวิธีการจัดการที่เหมาะสมไม่ให้เกิดความทุกข์ทรมาน</p>

รายการ	ข้อกำหนด
7.2 การให้วัคซีน	7.2.1 การให้วัคซีนต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์มสัตว์ปีก ตามข้อกำหนดใน มกษ. 9032 มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง ข้อปฏิบัติการควบคุมการใช้ยาสัตว์
7.3 การดูแลลูกสัตว์ปีก ขณะรอการขนส่ง	7.3.1 บรรจุลูกสัตว์ปีกไว้ในกล่องที่อากาศถ่ายเทสะดวก และพักไว้ในห้องที่มีแสงสีฟ้า หรือมีความเข้มแสงต่ำตามหลักสวัสดิภาพสัตว์
	7.3.2 หลังคัดคุณภาพและให้วัคซีนลูกสัตว์ปีก ให้ทำความสะอาด ฆ่าเชื้ออุปกรณ์และห้องคัดคุณภาพลูกสัตว์ปีก
	7.3.3 มีแผนและผลการสุ่มตรวจตัวอย่างทางห้องปฏิบัติการเพื่อยืนยันประสิทธิภาพการทำความสะอาดฆ่าเชื้อของห้องคัดคุณภาพและอุปกรณ์ รวมถึงตรวจหาการปนเปื้อนของเชื้อโรคและสุขภาพลูกสัตว์ปีก
	7.4 การเคลื่อนย้ายลูกสัตว์ปีก
8. การป้องกันและควบคุมโรค	8.1 การป้องกันและควบคุมโรคต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์มสัตว์ปีก หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์มสัตว์ปีก
	8.2 ทำความสะอาดและฆ่าเชื้อยานพาหนะ อุปกรณ์ และทำความสะอาดบุคคลก่อนเข้าและออกสถานที่ฟักไข่ตามคู่มือปฏิบัติงาน รวมถึงจุดบันทึกการผ่านเข้าและออกจากสถานที่ฟักไข่
	8.3 มีมาตรการควบคุมสัตว์พาหะ
	8.4 กรณีที่เกิดหรือสงสัยว่าเกิดโรคระบาดสัตว์ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม และคำแนะนำของกรมปศุสัตว์
9. การใช้สารเคมี	9.1 สารเคมี ยาฆ่าเชื้อ หรือวัตถุอันตรายที่ใช้ในกระบวนการต่างๆ ให้ใช้ตามคำแนะนำในฉลากผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมปศุสัตว์ หรือตามคำแนะนำของสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์มสัตว์ปีก

รายการ	ข้อกำหนด
10. สวัสดิภาพสัตว์	10.1 สถานที่ฟักไข่ต้องมีการจัดการด้านสวัสดิภาพสัตว์ปีก โดยปฏิบัติตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.2557 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม
11. สิ่งแวดล้อม	<p>11.1 การจัดการซากลูกสัตว์ปีกและไข่ตายโคมให้อยู่ในดุลยพินิจของสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์มสัตว์ปีก และกำจัดด้วยวิธีที่เหมาะสม</p> <p>11.2 มีการป้องกันการรั่วไหลของน้ำเสีย กรณีต้องปล่อยน้ำเสียออกสู่แหล่งน้ำสาธารณะให้บำบัดน้ำเสียตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม</p> <p>11.3 การจัดการขยะมูลฝอย ของเสีย ควรรวบรวมไว้ในภาชนะซึ่งมีฝาปิดมิดชิดแยกตามประเภท และนำไปกำจัดอย่างเหมาะสมและถูกสุขลักษณะ</p> <p>11.4 ในกรณีขยะอื่น ๆ เช่น วัสดุมีคม ขวดวัคซีน กระบอกฉีดยา ให้แยกทำลายตามคำแนะนำของสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์มสัตว์ปีก</p>
12. การบันทึกข้อมูล	<p>12.1 ให้บันทึกข้อมูลผลการปฏิบัติงานในขั้นตอนที่สำคัญ ประกอบด้วย การบริหารจัดการสถานที่ฟักไข่ การจัดการด้านการผลิต การป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค การใช้สารเคมี วัคซีน และการตรวจสอบเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ</p> <p>12.2 เก็บรักษานบันทึกไว้ให้ตรวจสอบอย่างน้อย 3 ปี</p>